

ЛЕКЦІЯ 3. Навчання і побут студентів закладу вищої освіти

Мета лекційного заняття: засвоїти основні права й обов'язки осіб, які навчаються у закладах вищої освіти; ознайомитися з особливостями діяльності органів студентського самоврядування, механізмом реалізації прав студентів на участь в управлінні вишем.

План

1. Стандарти вищої освіти. Освітній процес.
2. Права та обов'язки осіб, які навчаються у закладі вищої освіти.
3. Студентське самоврядування.

Ключові терміни та поняття: вища освіта, компетентність, стандарт вищої освіти, освітній процес, здобувач вищої освіти, академічна мобільність.

1. Стандарти вищої освіти. Освітній процес.

Розкриття теми доцільно розпочати з визначення основних термінів і понять, що використовуються в комплексі нормативних документів, які визначають зміст вищої освіти.

Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Галузь знань – основна предметна область освіти й науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання та визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту.

Спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.

Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій та використовуються для визначення та оцінювання якості змісту й результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої (освітньо-професійної) програми:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) перелік компетентностей випускника;
- 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 4) форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;
- 6) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

Структурно-логічна схема підготовки – це наукове і методичне обґрунтування процесу реалізації освітньої (освітньо-професійної) програми підготовки, що є основою для формування навчального та робочого навчального планів.

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Положення про організацію освітнього процесу затверджується вченою радою закладу вищої освіти відповідно до законодавства.

2. Права та обов'язки осіб, які навчаються у закладі вищої освіти.

Особами, які навчаються у закладах вищої освіти, є:

- 1) здобувачі вищої освіти (студент, курсант, аспірант, ад'юнкт, докторант);
- 2) інші особи, які навчаються у закладах вищої освіти (слухач).

Студент – особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра. Особа стає студентом з моменту підписання наказу ректора про її зарахування (поновлення) до числа студентів. Студентам на час навчання у закладі вищої освіти (ЗВО) видається студентський квиток, який засвідчує особу, та залікова книжка.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної) програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр.

Слухач – особа, яка навчається на підготовчому відділенні закладу вищої освіти, або особа, яка отримує додаткові чи окремі освітні послуги, у тому числі за програмами післядипломної освіти.

До початку занять кожен курс розподіляється на академічні групи. Склад групи затверджується наказом ректора. В кожній групі призначається (або обирається) староста з числа студентів, які успішно навчаються й дотримуються навчальної дисципліни.

Староста групи підпорядковується безпосередньо декану факультету та його заступнику. До обов'язків старости входить:

- відповідальність за стан успішності в групі;
- доведення до відома студентів групи розпоряджень і наказів адміністрації університету, відповідальність за їх виконанням;
- облік відвідування студентами всіх видів навчальних і спортивних занять;

– подання до деканату службових записок про явку студентів на заняття, оперативне інформування деканату про зрив занять, можливі непорозуміння у розкладі, можливі конфлікти з науково-педагогічними працівниками тощо;

– допомога викладачеві у створенні робочої атмосфери під час занять і в контролі за збереженням інвентарю та навчального обладнання;

– призначення чергових у групі (навчальному приміщенні);

– ведення журналу старости академічної групи.

Розпорядження старости у межах вказаних функцій є обов'язковим для виконання всіма студентами академічної групи.

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти, мають право на:

1) вибір форми навчання під час вступу до закладу вищої освіти;

2) безпечні та нешкідливі умови навчання, праці й побуту;

3) трудову діяльність у позанавчальний час;

5) безоплатне користування бібліотекою, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами закладу вищої освіти;

6) безоплатне забезпечення інформацією для навчання в доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими потребами);

7) користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти в порядку, передбаченому статутом закладу вищої освіти;

8) забезпечення гуртожитком на строк навчання в порядку, встановленому законодавством;

9) участь у науково-дослідних роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікації;

10) участь у заходах з освітньої, наукової, науково-дослідної, спортивної, мистецької, громадської діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку;

11) участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, організації дозвілля, побуту, оздоровлення;

12) участь у громадських об'єднаннях;

13) участь у діяльності органів самоврядування закладу вищої освіти, факультету, вченої ради ЗВО, органів студентського самоврядування;

14) навчання одночасно за декількома освітніми програмами, а також у декількох закладах вищої освіти, за умови отримання тільки однієї вищої освіти за кожним ступенем за кошти державного бюджету;

15) академічну мобільність, у тому числі міжнародну; (*академічна мобільність* – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти на території України чи поза її межами;

16) отримання соціальної допомоги у випадках, встановлених законодавством;

17) зарахування до страхового стажу відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» періодів навчання на денній формі навчання у закладах вищої освіти за умови добровільної сплати страхових внесків;

18) академічну відпустку або перерву в навчанні зі збереженням окремих прав здобувача вищої освіти, а також на поновлення навчання в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;

19) моральне та/або матеріальне заохочення за успіхи в навчанні, науково-дослідній та громадській роботі, за спортивні досягнення тощо;

20) захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства;

21) безоплатне проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях, а також на оплату праці під час виконання виробничих функцій згідно із законодавством;

22) канікулярну відпустку тривалістю не менш як вісім календарних тижнів на навчальний рік;

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти за денною формою навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання академічних і соціальних стипендій у встановленому законодавством порядку.

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти за денною формою навчання, можуть отримувати інші стипендії, призначені фізичними (юридичними) особами.

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти, зобов'язані:

1) дотримуватися вимог законодавства, статуту та правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти;

2) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;

3) виконувати вимоги освітньої (освітньо-професійної) програми, дотримуючись академічної доброчесності та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання.

Відрахування, переривання навчання, поновлення та переведення здобувачів вищої освіти.

1. Підставами для відрахування здобувача вищої освіти є:

1) завершення навчання за відповідною освітньою (освітньо-професійною) програмою;

2) власне бажання;

3) переведення до іншого закладу вищої освіти;

4) невиконання навчального плану;

5) порушення умов договору (контракту), укладеного між закладом вищої освіти та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;

6) інші випадки, передбачені законом.

Особа, відрахована із закладу вищої освіти до завершення навчання за освітньою (освітньо-професійною) програмою, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки та здобуту кількість кредитів ЄКТС.

2. Здобувач вищої освіти має право на перерву в навчанні у зв'язку з обставинами, які унеможливають виконання освітньої (освітньо-професійної) програми (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати права на відстрочку від неї, сімейними обставинами тощо). Таким особам надається академічна відпустка в установленому порядку. Навчання чи стажування в освітніх і наукових установах (у тому

числі іноземних держав) може бути підставою для перерви в навчанні, якщо інше не передбачено міжнародними актами чи договорами між закладами вищої освіти.

Здобувачам вищої освіти, призваним на військову службу у зв'язку з оголошенням мобілізації, гарантується збереження місця навчання та стипендії.

Здобувачам вищої освіти, які реалізують право на академічну мобільність, протягом навчання, стажування чи здійснення наукової діяльності в іншому закладі вищої освіти на території України чи поза її межами гарантується збереження місця навчання та виплата стипендії відповідно до положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. Такі особи не відраховуються зі складу здобувачів вищої освіти.

3. Особа, відрахована із закладу вищої освіти до завершення навчання за відповідною освітньою (освітньо-професійною) програмою, має право на поновлення на навчання в межах ліцензованого обсягу закладу вищої освіти.

Працевлаштування випускників закладів вищої освіти:

1. Випускники закладів вищої освіти вільні у виборі місця роботи, крім випадків, передбачених законодавством України. Заклади вищої освіти не зобов'язані здійснювати працевлаштування випускників.

2. Держава у співпраці з роботодавцями забезпечує створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, гарантує створення рівних можливостей для вибору місця роботи, виду трудової діяльності з урахуванням здобутої вищої освіти та суспільних потреб.

3. Випускникам педагогічних закладів вищої освіти, які уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у сільській місцевості або селищах міського типу, держава відповідно до законодавства забезпечує безоплатне користування житлом з опаленням і освітленням у межах встановлених норм.

3. Студентське самоврядування.

У закладах вищої освіти та їх структурних підрозділах діє студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів.

Студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти.

Студентське самоврядування об'єднує всіх студентів відповідного закладу вищої освіти. Усі студенти, які навчаються в закладі вищої освіти, мають рівні права та можуть обиратися та бути обраними в робочі, дорадчі, виборні та інші органи студентського самоврядування.

Студентське самоврядування здійснюється студентами безпосередньо і через органи студентського самоврядування, які обираються шляхом прямого таємного голосування студентів. Представницькі, виконавчі та контрольно-ревізійні органи студентського самоврядування обираються строком на один рік.

Органи студентського самоврядування можуть мати різноманітні форми (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо). З

припиненням особою навчання у закладі вищої освіти припиняється її участь в органі студентського самоврядування.

Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів та їх участь в управлінні закладом вищої освіти.

Органи студентського самоврядування:

1) беруть участь в управлінні закладом вищої освіти в порядку, встановленому законодавством і статутом закладу вищої освіти;

2) беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування;

3) проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи;

4) захищають права та інтереси студентів, які навчаються у закладі вищої освіти;

За погодженням з органом студентського самоврядування закладу вищої освіти приймаються рішення про:

1) відрахування студентів із закладу вищої освіти та їх поновлення на навчання;

2) переведення осіб, які навчаються в закладі вищої освіти за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб;

3) переведення осіб, які навчаються в закладі вищої освіти за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб, на навчання за державним замовленням;

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів.

Фінансовою основою студентського самоврядування є:

1) кошти, визначені вченою радою закладу вищої освіти в розмірі не менш як 0,5 відсотка власних надходжень, отриманих закладом вищої освіти від основної діяльності;

2) членські внески студентів, розмір яких встановлюється вищим органом студентського самоврядування закладу вищої освіти; при цьому розмір місячного членського внеску однієї особи не може перевищувати 1 відсотка прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Кошти органів студентського самоврядування спрямовуються на виконання їхніх завдань і здійснення повноважень відповідно до затверджених ними кошторисів.

Функції студентського самоврядування:

1) приймають акти, що регламентують їх організацію та діяльність;

2) проводять організаційні, наукові та освітні заходи;

вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм;

3) беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;

4) популяризують наукову діяльність серед студентської молоді, сприяють залученню осіб, які навчаються, до наукової роботи та інноваційної діяльності;

5) сприяють підвищенню якості наукових досліджень;

6) сприяють обміну інформацією між молодими вченими та дослідниками;

7) сприяють розвитку міжвузівського та міжнародного співробітництва.

? Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «освітній процес».

2. Розкрийте сутність поняття «компетентність».
3. Що таке академічна мобільність?
4. Якими є взаємні зобов'язання закладу вищої освіти та студента?
5. Якими є права та обов'язки студента закладу вищої освіти?
6. Назвіть органи та функції студентського самоврядування.